

ZAŠTO SE RODILA BIEDNA LERA I NJEZINO SIROTČE

U nekoj močvarnoj ravnici stajalo u pradavno doba ljudsko naselje. Nije ga bilo šta vidjeti — izdaleka izgledalo kao hrpa krtičnjaka. Nekoliko zemunica, među njima staze i korov — u polovici oveći prazan prostor. Ne prolazila ovuda ni velika zla ni velika dobra, nego najviše dodijali komarci, a najvećma se čeljad radovala, kad bi što slastno pojela. A bila čeljad u tom naselju osrednja: ni najbolja ni najgora; najviše ih pak bilo ogovorljivih i nikakvih.

Spustila se tako jednoć liepa ljetna noć nad naselje, te sve izašlo na onaj prazni prostor. Iznieli bivolje kože, razstavili uza se žmuljeve s medovinom i poslali straže, da pale vatre protiv komaraca. Pa kad se liepo pružili po kožama, počeli oni piti medovinu i udarili u razgovor. Prebrali već i ovo i ono, ali ne dotecklo razgovora, pa bi trebali da umuknu. Kad al onaj s pet bivoljih koža — a zvao se Targan — mljacnu malo jezikom iza medovine, pa kako se osladio, nađe još nešto da rekne:

— E, vidite, ljudi moji, mi bar znamo, zašto smo se rodili! Al u što li se rodila ona jadna Lera i kukavno sirotče njezino?

Kimnuli na ovo neki glacem kao tobože: istina je! — Neki samo uzdahnuli, a najviše ih bilo već pozadriemalo. I tako ovo ostalo: nitko ne zna, zašto se rodila Lera i sirotica njezina.

Došlo ovo do ušiju Leri i ujelo je za srdce, nekud joj ruke iznemogle, odkad je dočula, da svi liepo znaju, zašto su se rodili, samo za nju i za diete njezino ne zna se, zašto se rodiše.

Štogod je bilo bide za cieleg njenog života, izišlo joj kao živo pred oči i hodalo s njom, kud god bi krenula i čega god se latila. Pa kad još jednog dana stala kiša rominjati, a krov zemunice procurio, reće Lera svome djetetu:

— Jasenko, kćerce! Dojadilo mi! Srdce mi se odreklo posla. Ne mogu i opet krova podplitati na zemunici.

No jedva Lera ovo izrekla, već se i uplašila svojih rieči. Vidi se po njima: konac joj je blizu. Jer kome srdce više ne ište, da podplete vlastitog krova, taj nije zadugo!

— Što valja umrieti — neka bi, — pomisli na to Lera. — Al da mi je prije bar dozvati, zašto sam se rodila, kako ovo ne bi ostalo tako na meni i na djetetu.

Promislivši to reće Lera svome djetetu samo pola svoje misli.

— Da podemo, Jasenko, u svjet, kud nas oči vode, ne bismo li gdjegod doznale, zašto smo se rodile.

— Hajdemo, majko! — privoli Jasenka, koja bijaše žustra i umiljata kao mlada košuta.

Ostavile one tako jednog jutra, još za rose, svoju zemunicu. Spava naselje — ne probijaju se još dimovi iz njih. Straže pred naseljem uz vatre pozaspale, komarci utihнули, a vatra se davno smirila. Tiho koračaju Lera i Jasenka — nisu rada, da se straže probude, pa da vide, gdje njih dvie moraju u svjet, da doznaaju, zašto su se rodile. No kad one do mjesata, gdje se sinoć vatra palila, ono tamo stoji Halko, sin Targanov. Izislo diete, da majci dones žeravice, te eno svojom izdjelanom palicom traži živi ugljen po pepelu.

— Halko! — šapnu Jasenka, — zaklonit ćeš nas, neka nas straže ne vide, ako bi se probudile.

Začudio se Halko: kud će Lera s Jasenkonom ranije? Al odnekuda — tko će znati odkuda? — bilo u Halka pravo srdce, te ne htjede upitati, kako ih ne bi povredio. Zato razsiri svoju opakliju, da ih zastre od straže — a Lera i Jasenka prođu nevidjene.

Dogovorile se one, da će ići tako dugo, dok gdjegod ne najdu na Sitivrata, koji daje živote na zemlji, pa da ga upitaju, što su kanile. Jer on mora znati, zašto su se njih dvie rodile.

Išle one tako, išle, ne brojile dane ni korake i jednog se jutra našle pod nekom gorom, koja bijaše sasvim divna. A bila to upravo gora Sitivratova, Na

podnožju gore blistav stup ni od mramora ni od jantara, već od kama zelenoga: navrh stupa mravlji kralj. Nadgleda mrave zlatonoge, što stup čistim zlatom oblažu.

Zadivila bi se Lera ovolikoj ljepoti — no prva joj na pameti briga njezina.

— Dobra vam sreća, poslenici! Naučite me, gdje je put do Sitivrata... — reče ona.

— Ne znamo, sestrice! — reče mravlji kralj. — Služimo Sitivrata, odkad je zemlja nastala, al nam još nije došlo da ga vidimo.

— A kako za njeg znate, kad ga nikad vidjeli niste? — ojadi se Lera.

— Što ti to govoriš, sestrice? Zar ne možeš znati za gospodara, a da ga nisi nikad video? — prekori je mravlji kralj te onda reče: — Eno, ovi znadu, gdje su mu dvori. — I pokaza na jedno mjesto, gdje iz zemlje izlazili mravi, mravi te jednakomravi, kao voda iz izvora. A svaki nosi zrnce: il konoplje, il žita, il prosa il bilo kakva sjemena. I kako izlaze, onako se na sve kraje svjetom razilaze, po svim putovima i po svim zemljama.

— Al kud oni do Sitivrata dodoše, onud vi težko da ćete doći, — nastavi mravlji kralj. — Nego podite vas dve gorom. Ova je gora milostiva — možda vam se i samo kaže, za čim pitate.

Pošle, ele, Lera s Jasenkom u goru, a ono gora ljepota, kakve nigdje nema. Pa kad se na neku ravnicu popele, tamo se od gorskog potoka učinila bistra

modra lokvica. U lokvi sita, a u siti mala žuta utvica. Uplela se nogom i ne može dalje. — Krasne li utvice! — priskoči radostno Jasenka i odrieši utvicu iz site te je uze na dlan. Potetoši je, pomiluje, hukne, da je ugrije, i stane joj od velike radosti tepati: Utvice, žuta utvice, je li, da sam se ja rodila, da tebe gojim?

Klepne utvica kljunom i oglasi se tihano. A Jasenka odmah čisto razumjela, kako utvica odgovara: — Da! Da!

— Eto smo našle, majko, što smo tražile, — radostno klikne Jasenka. — Ja više nikud dalje. Ovo je poso moj.

Gorko se na ovo nasmijala Lera. Ako Jasenka ostane gojiti utvicu, te i Lera morade ostati da goji svoju Jasenku — ele bi se tako zapravo utvrdilo, kako se njih dvie rodile samo zato, da se odgoji neka utvičica, mala utvičica od dva, od tri dana!

No kako Leri ne bijaše ni do čega, a Jasenki bijaše toliko do te utvice, to diete nadjača majku, i one ostadoše.

Jasenka utvici splela kućarak od žute ive, a Lera sebi i djetetu našla sklonište u toplu dubu na mekoj mahovini. A gora, i ne pitajući, kako se smjestile Lera i Jasenka, odmah se oko njih smirila. Svejedno je gori: jesu l' dva ljudska čeljadeta u nju zalutala, ili su dva nova stabla niknula, ili su se dvie zvierke u nju sklonile. Ima gora hrane za svačije grlo i napitka za svaki korien — al ni pred koga na pladnju

ne iznosi. Tiha i bez glasa čeka: il ćeš naći il ćeš izginuti.

Jasenka po djetinju: s utvicom vas dan po gori šeće i planduje, te njih dvie, ko dvie gospoje, šećući razgovor vode. Već stotinu stazica šećući utapkale, stotinu razgovora razvele, a svakim danom Jasenka utvicu čišće razumije i više miluje.

Lera kao i dosad: u gori divoti kao prije toga u tiesnoj zemunici. Do podneva hranu prikuplja, a od podneva pokrivala plete sebi i djetetu: sebi tanje, a djetetu toplice. Te što više vrieme prolazi, i što više Jasenka utvici prianja, to se gora sve pustijom Leri pričinja. Štogod bijaše odbiegla, svega se toga zaželjela biedna Lera: i zemunice i magle i ljudskih rieči, pa i istih komaraca. Nekud su joj posve prazne večeri bez njih. — Nismo pogodile, — misli Lera. — Izašle po velikom poslu, da nađemo Sitivrata, a zapale na prvoj utvici. Najbolje je vratiti se, pa ne pitajući živjeti, ko i ostala čeljad što živi.

Zato jednog dana reče Lera Jasenki:

— Da uzmemo utvicu pa da se vratimo, kćerce. odkud smo i došle.

— O, majčice! — snebi se Jasenka; — kud će moja utvica iz planine-divote u zemunicu tamnicu? A zašto bi išle, kad nam ovdje svega ima?

— Svega ima, al ljudskih rieči nema! — odvrati Lera.

No Jasenka bijaše uz utvicu omudrila te reč majci:

— Zar da se vratimo zbog ljudskih rieči, a one su nas u svjet odagnale?

Postidi se Lera na ovo i ne reče više ništa.

A utvica istoga dana prozbori Jasenki:

— Mudra si ti djevojčica, a tvoja će ti se mudrost i naplatiti.

Pa izvede Jasenku daleko u goru na neku jasnu čistinu, gdje bijahu posve same.

— Digni me na ruci, — reče utvica Jasenki.

Kad Jasenka utvicu podigla, uzprhnu utvica visoko nad goru — tako visoko, te Jasenka pomisli: nikad je više; al kad bijaše spram sunca, trepne ona krilima i prospe zlatno perje. Zalepršaše, zavitlaše se perca, a onda — o čuda! — stvori se od svakog perca mala zlatna brodica. Zaploviše zlatne brodice visoko nad gorom, zaploviše modrim uzduhom i stadoše se razlaziti na podnevnom vjetriću širom biela sveta.

— Oj, kuda li će one? — zaplijeska od milja ručicama Jasenka, kad se bijaše utvica vratila k njoj.

— Idu, da koga obraduju. I svakoj je od njih njeni sudbina narečena.

— A hoće li to uviek tako biti, utvice moja?

— Hoće, djevojčice, dok ti ne dodija, što smo same ti i ja, i dok ne zaželiš i ti ljudskih rieči!

— A što će mi ljudske rieči, dok mi ti izvodiš ovakva čudesna, utvice miljenice! Tko će željet jedu, dok mu teče meda?

— E, Jasenko, čovjek se čovjeka zaželi, ma da i jesu noževi među njima, — reče utvica više sebi nego

Jasenki, jer Jasenka nije više slušala. Podigla ona oči spram neba plavoga, gdje brodice zalazile, jedna ovamo, druga onamo, nad gustu šumu.

— Hoće li koja Halku dopadnuti? — pomicljala Jasenka. I štograd je poslije toga bilo, od tog je nastanulo, što je Jasenka ovo pomislila. — Jer odkako ona ovo pomislila, nije više među njom i utvicom bilo kao do sada.

II.

Za to vrieme namjerile se na naselje svakojake nevoljice — a najviše se namjeravale — nitko nije znao, zašto — baš na zemunicu Targanovu. Počelo to ovako: Jedne noći nešto zahladilo, a Targanu spavajući noge ozeble. U jutro reče Targan ženi:

— Nije pravo, ženo, da meni noću vjetar po palcima propiruje. Idem nasjeći rogoza, da opletem rogozinu, da zastremo vrata.

I dade Targan ženi palicu, da mu, dok njega nema, spram sunca ribu okreće, što je visjela na vješanicama kraj zemunice. A Halku zapovjedi, da mu toga dana dva puta promieša medovinu. Odredio tako Targan ono, što mu je bilo najprvije — te se onda liepo uputio u jelas po rozgu.

— Eto mene do veče! — rekao ženi na odlazku. Rogoz daleko u jelasi, a močvare široke. Treba obilaziti, a kako se liepo hodalo, to Targan zašao, bog te pitaj kuda, kroz glog i kroz jalšovu šikaru te

došao napokon do mjesta, gdje je rogoz bio baš najljepši. Zagazi on u vodu i poče da sieče rogoz. Al u speti dve jegulje u vodi.

Zahvati odmah Targan svojom torbom i uhvati obje jegulje. Nego ono ne bile jegulje, već dve dračice, što se onako pretvorile, da se s njime malo našale. Al kad Targan onako vješto uhvatio jegulje, našle se one u stisci pa mu se stale moliti.

— Pusti me, dobri čovječe, pusti me radi sitne dječice moje, — reče jedna od njih i podiže glavu iz torbe. A bijaše to jegulja tanka i nikakva.

— Hajde, kad je rad dječice! — reče Targan i pusti jegulju.

— Pusti i mene, dobri čovječe, radi sitne dječice moje, — reče druga jegulja i pruži se iz torbe. A bijaše ona sva obla, tusta i pretila.

Zadivi se Targan ovaku zalogaju i pomisli: — Gdje bi mi pamet bila da izpustim ovaku jegulju.

— Nema tu nikakve dječice, jeguljo moja, — reče on, — nego ću ja tebe za ručak pojesti. — I odmah uhvati oštar kamen, te prikolje jegulju, neka je mirna, dok dođe red, da je izpeče.

No jedva Targan zaklao jegulju, al se vriska digla širom jelasa, koliki je. Iz jalšovine poizskakale dračice: na petama im ostruge, a svaka im se vlas na vrški podigla tvrda kao glogov trn. Nahrupile vrišteći dračice, uhvatile Targana za obje ruke te s njime u trku kroz grmlje i kroz trnje. Vriska ih stoji, da sve lišće uokolo trepti; jedna cikće, stotinu ih odci-

kuje! — Jelas se širom šira uzbunio, te kud dračice sa svojim plienom lete, tud se i droplje uzdižu, i korinjače u vodu bućkaju, i voda pod ledinom pišti. — Targan, ni živ ni mrtav, samo što o svakom trnu jednu misao prebacuje: — Jao meni one jegulje!

Zasitile se dračice, zamorile pete i ostruge — te kad stale, još više se uzjogunile. Posadile one Targana na vrbov panj u pola jelasa pa od njega rugločine.

— Ovdje ćeš, golube moj, prosjediti, dok ne pojedeš onoliko jegulja, koliko nas ima.

Tako se zarekle dračice, te tako i bilo. Pa da je komu bilo vidjeti, gdje Targan razčupan, razdjeven, a sputan vrbovim šibama, sjedi nasred bare, i gdje ga dračica jeguljom pita, nikad se ne bi dosjetio, da je to onaj isti Targan, koji s pet bivoljih koža bijaše presudio Leri i njenom sirotčetu, da nisu imale rad čega da se rode na ovu zemlju.

A žena Targanova s Halkom iz dana u dan čeka i ne zna, što ovo biti može. Ribu osušili, da ne možeš bolje, a medovinu i po deset puta promiešali, te ona baš sada najslađa za piće. Al Targana nema.

Snuždilo se ono dvoje, te jednog dana stali moliti po naselju ljude, da odu u jelas, pa da vide za Targana. Al ono bila sve plašljiva čeljad u naselju, te nitko pravo ne smije da ide. U neke nekavice ipak trećega dana namolila žena, te se ljudi nakanili da idu. Počeli se spremati rano u praskozorje, a kad krenuli, već sunce na po neba stoji. Uzeli težke palice

u bodove izdijelane, ponieli baklje osmoljene, a povезli još i taljige s hranom govoreći: — Ako odviše okasnimo, neka nismo gladni.

Tako pošli i jelasom odmakli; samo im taljige čuješ. Kud taljige mogu, tud i oni idu — a bez zaire ni koraka, jer tko zna, kada koji od njih ogladnjeti može! Prošli tako nešto jelasa, obašli nekolike barice, založili dva, tri puta, a kad sumrak pao, poplašile ih do kostiju neke dvie sovure, te oni trkom natrag spram naselja. U veče istoga dana eto njih s taljigama pred zemunicu, gdje ih čeka žena Targanova sa sinom.

— Ne možeš kroz one močvare, nego da pogineš ili da te zvier odnese, — rekoše ženi, — a Targana nigdje nema.

Kad ovo ču mali Halko, diete se plaho razljutilo!

— Nije ovo samo tako, da vi govorite: — Targana nigdje nema! — nego je Targan otac moj, i ja njega naći moram.

Od velike ljutosti udari diete nogom u one taljige njihove, te se od truleži odmah u prašinu razteple.

Zgraniše se ljudi, odkuda se ovakvo diete našlo u njihovu naselju? Te odoše kući, da pričaju ženama svojim.

A Halko uđe odmah u svoju zemunicu, premetne dva struka likovine oko proštaca, koji u po zemunice krov držaše i osnuje prvu užicu, da si oplete dobre opanke.

— Noćas opanci gotovi, a sutra odoh ja, majko, da potražim otca.

— Kako ćeš, sinko? — težko se zabrinu majka, te joj odmah navrieše pred oči žive prikaze: što sve može biti sinu, ako ovako neuk i goloruk podje, a ne zna ni sam kuda.

— Težko ću, kad nisam naučio van ribu žariti i medovinu miešati. Al idem u sviet. Ima valjda gdje god i boljeg svieta i mudrijeg naroda, pa će me poučiti.

Oprosti se, ele, ujutro Halko od matere i podje putem iz naselja. Mati šuteći gledala za sinom, kako joj odlazi — a onda, spustivši glavu, uđe u svoju zemunicu i odmah zastre vrata ponjavcem, neka nitko ne vidi, kako ostade sama i nevoljna. No svejedno se svatko dosjetio jadu njenom, i zato od toga dana niko ne izlazio dalje nego na pet koraka od svoje zemunice, da mu ne bude kao Targanu.

A Halko idući putem bijaše izašao iz naselja. Pred njim puče jelas, velik kao sinje more, a iza jelasa bieli sviet, još veći od jelasa.

— Obaći ću jelasa i poći u sviet, — reče sebi Halko.

Bodro išao, oko jelasa obišao, svieta se dohvatio i sve još išao — ne pazeći, odkud vrieme ide nit kuda uvire. I tako jednog dana, kad Halko glavu podigao, ugleda on, gdje se nad nekom planinom zlatne brodice širom svieta razilaze.

— Tamo ima netko te me pouči! — obraduje se on i podje putem u planinu te ravno put čistaca, odkud je video, da se brodice dižu. Stupi Halko na čisti-

nu, a tamo Jasenka na ledini sjedi. U krilu joj utvica zlatoperka.

— Ti si to! — zadivi se Halko.

— Došao si! — skoči na noge Jasenka, a utvica joj pade iz krila i razbaruši svoja zlatna perca.

Izpriča Halko Jasenki svoju nevolju, a Jasenka, što će, nego upita utvicu, koja bijaše od njih troje najumnija.

— Možemo li, utvice, doznati, gdje je otac Halkov?

— Kome je do čega, onaj može sve doznati, — odvrati utvica.

— Hajde pomozi, družice miljenice, — umoli Jasenka i uzto pogleda utvicu, te primjeti, da je utvica razbarušena i nekud drugačija. — Gle, pa ona i nije zlatna, kad se razbaruši. I ne pozna se, da je ono perje zlatno, — pomisli Jasenka, te pravo i ne osjeti, da je tako ružno pomislila o svojoj utvici. Ali utvica ne reče ništa, nego usliša molbu Jasenkinu. Udari ona kljunom o ledinu, i učini se odmah poveća jamica, u koju sa svih strana iz zemlje stane uvirati voda; voda tako bistra, kao da se alem truni. Kad se jama napuniла, reče utvica Halku:

— Uzmi svoju palicu i promiešaj vodicu pa zaželi, štogod te veseli.

Učini Halko tako i zaželi, da bi vidio, gdje mu je sada otac.

Stoji ono troje — utvica, Halko i Jasenka — oko jamice, te izpružili glave i vratove, da bolje vide. A kad se voda smirila, ukaza se nasred vode, kao u

ogledalu, čudo-ruglo neviđeno! Ukaza se jelas, sred jelasa močvara, sred močvare vrbov panj, a na panju Targan: oko Targana dračice. Sve im ostruge na petama poigravaju, koliko se smiju, gdje jedna od njih Targana živom jeguljom pita.

— O, stid te bilo, čupavice nijedna! — ljutito planu Jasenka na utvicu. — Zar ovakve sramote pred Halka iznosiš? Ošinu nemilim pogledom utvicu te onda odrieši, što brže mogaše, svoj zapreg i prebaci ga preko jamice.

A Halku zaista stid udario u obaze. Okrene se diete, htjede dohvatići svoj štap te reče ne podignuvši očiju:

— Idem da ga izbavim!

Al ga Jasenka uhvati za ruku:

— Ne možeš, Halko! Zar ne vidiš, kolike su hudeće oko njega? Poginut ćeš, Halko.

— Neka ću! Moram učiniti, što je pravo! — odvrati Halko.

No Jasenka držaše Halka čvrstom ručicom te utili čas smislila, što im je činiti. Sjetila se ona u svojoj stisci i opet Sitivrata, na koga bijaše posve zaboravila, ma da u njegovoј planini ovako lagodno živiljaše.

— Potražit ćemo Sitivrata, — reče Jasenka. — Ovdje mora biti put do njega, kad je sva planina njegova.

I pogleda krišom na utvicu.

— To, što je ona razbarušena — to nije gotovo ništa. — A bila, kakva bila, — reče u sebi Jasenka, — ona jedina znade put do Sitivrata.

Pa podje do utvice, pogladi je nekud postiđeno te reče:

— Ne zamjeri, utvice drugarice, nego nam pokaži put do Sitivrata. Vidiš, u kolikoj smo stisci!

Utvica i ne spomenu, što je bilo među njima, samo strese i uredi krilca te reče:

— Stavi me pod ruku, pa hajdemo, kud ti budem govorila.

Podoše jedno malo po čistacu, al im se već uka zao kroz šumu utrenik: čist, biel, gladak, tolikim stopama ugažen, kao da vas sviet, što ga na zemlji ima, ovuda prolazi.

— Gle, krasnog li utrenika! A nikad ga dosad vi djela nisam! — kliknu Jasenka.

— Nisi za njeg ni pitala, — odvrati utvica. Te njih troje podoše bielim i jasnim utrenikom u duboku dubravu.

A Lera čekala Jasenku od jutra do podneva. Kad bilo podne, podje da je traži. Išla njenom stazicom i došla do čistaca. Tamo na čistacu jamica, a preko jamice razastrt zapreg Jasenkin.

— O, jadne mene! odnielo ju zviere, — u prvi čas će Lera. Al onda opazi izdjelanu palicu Halkovu, koja ležaše uz jamicu. Zamisli se Lera nad ovim i podje da vidi dalje po čistacu. Nađe stope sitne i mekane.

— Ovo su Jasenkine, — spozna mati. A uz njih vidi stope veće i sigurnije. — Ovo ne znam. čije su, al uporedo idu i koračaju jedne uz druge.

Sliedila Lera za stopama, i one je dovele do biela i čista utrenika. Tuj stane Lera. Časkom motrila, gdje se spokojno toče utrenikom sitne stope njene Jasenke uz nečije čvršće stope — sve dalje i dalje u dubravu.

A onda se kroz suze nasmiešila mati.

— Nije sama! — Ne trebam joj!

I podigla ruke te srdcem i suzom blagoslovila utrenik, kud ono dvoje bijahu pošli.

A onda okrenula putem natrag, uzela zaprežić Jasenkin i pošla s njime pod jednu visoku stienu, koja ne bijaše odviše studena, jer je spram sunca stajala. Tuj legne Lera tik uz stienu, podvije pod glavu zaprežić svoga djeteta, pritisne se leđima uz topao kamen, da joj nije toliko hladno — i izdahnu bez velike žalosti i bez velikog kidanja.

Još joj se u posljednji čas pričini, da čuje žamor naselja i zujanje komaraca, te joj budne nekud milo i toplo od toga. Spozna ona u tome, da se svačiji život odvija upravo ondje i upravo onako, kako to zahtievaju svi drugi životi širom zemlje. Pa se još osmjejhnu Lera, jer se sjeti onog ludog pitanja, što ga bijaše izmislio Targan, dok je ležao na pet bivoljih koža.

Osmjejhnu se Lera — i više je nije bilo.

III.

A Halko i Jasenka koračaju utrenikom. Koračaju, kao što svaki korača, dok je utrenik gladak: razgovaraju o svom poslu, a i ne pitaju, tko je ovaj put tako učinio i tko mu je rubove zagladio. Nego doskora spaze djeca, kako uporedo i uz njih nešto šušti, nešto šumi i žubori, kao da potok ili rieka teče. Kad oni bolje pogledali, a ono nije ni rieka, niti je potok, nego uporedo s njima i uporedo s utrenikom ide povorka mravi. Široka povorka — a dugačka, i ne znaš koliko, jer joj ni naprije ni natrag kraja ugledati ne možeš. A kako naprije kreću, tako se od njih bezbrojnih digao šum i šuštanje po dubravi.

Ničemu se više ne čude Halko i Jasenka. Mravi uz njih, oni uz mrave: idu njih dvoje, idu, tko će znati, kako dugo, a onda stigoše do jednog mjesta, gdje je sa svake strane utrenika stajalo po jedno stablo — stablo toliko silno, da mu nisi mogao vršike ugledati niti krošnje pogledom obuhvatiti. A to bijahu Halko i Jasenka, sitni i maleni, uz povorku mravi, još sitnijih i manjih, stigli do vrata, što su ih stvarala ova dva stabla. A zapravo to i ne bijahu vrata, nego liepo otvoren širok prolaz, u kojega si utrenikom morao stići. Al ma da prolaz otvoren stajaše, to Halko i Jasenka, dok su bili s ovu stranu stabala, ništa nisu vidjeli, što bi tamo dalje biti moglo. Al čim stigoše među ona dva stabla, te pokročiše dalje, kao da im se oči otvorise. Ugledali čudo i zastali — onako sami, onako uplašeni. A povorka mravi, ni časka ne sustavši,

sve ide, ide — i šuška i šuška od tolikih nožica. I nije ovo početak povorke, nego se već tamo, u silnom prostoru povorka savila kao vrpca oko priestolja Sitivratova.

Sjedi Sitivrat, velik, silan, dobar i tužaa. U ruci mu dugačka palica od bjelokosti, a uz priestolje četiri malene hrpe: hrpa žita, hrpa konoplje, hrpa prosa i hrpa lana. Desna noga Sitivratova počiva na stepenici priestolja, a lieva se spustila niže do na tla. I tuj mu k lievoj nozi prilazi povorka mravi i odatle se ovija kao vrpca sasvim uz podnožje i pod podnožje priestolja, tako da cielo podnožje i sav priestol na ramenima povorke počiva — i uвiek se povorka pomiče, i uвiek priestolje na novim ramenima počiva. A onda opet, obašavši priestolje prilazi povorka mravi k nozi Sitivratovoj, i prihvativši svaki po zrnce s onih hrpica ulaze pod zemlju, i nestaje ih — nestaje ih sviju, koji su dosad bili. A hrpice nikad manje ne bivaju, ma koliko hiljada zrnaca od njih odbrali.

— Utvice, moja utvice, što oni to rade? — dahne Jasenka, da joj bude lašnje.

— Eto, drže na svojim ramenima priestolje Sitivrata i doviek se izmjenjuju, — reče utvica.

— A kako to može biti? — zatrepti šaptom Jasenka.

— A ovo? — reče utvica i svinu glavicom prama drugoj strani. — Kako ovo može biti?

Te sad tek zapaze Halko i Jasenka, da se pred priestoljem Sitivrata pružilo jezero, bistro kao oko i modro kao more pod ljetnim sunašcem.

A iz jezera sve uokrug diže se svod od suha zlata, tako da je i jezero i priestolje Sitivratovo zlatnim svodom nadkriljeno — i sasvim se svod uz jezero priljubio. A za sve ovo još bi kojekako, no kad Halko i Jasenka bolje pogledali na jezero, a ono iz dna jezera, kano iz dna čistog ogledala, sve izlaze te izlaze slike: sav život sviju ljudi, sve, što tko radi, sve, kud tko ide, i sve, što s kime biva. I ljubav dobrih i mržnja zlih ljudi, i sreća i nesreća ovih i onih, sve se to u stotinu i u hiljadu slika izdiže — izdiže — iz dna jezera. I kako se slike dižu, tako sve jasnije bivaju, a kad izadu sasvim na površinu, tad časkom posve jasne leže, i sve vidiš, što u njima ima, i svu golemu površinu jezera su pokrile. Časak tako — al već bivaju slike bljede i bljede. Voda hlapi s površine jezera, a s njom slike ginu, gasnu i ugasnu posvema — al sa dna jezera za njima već se druge slike natiskuju; u slojevima se natiskuju prema površini. A one, što su čas prije bile na površini, već izhlapile u čistu prozirnu maglicu, maglica se digla pod svod zlatni i hvata se na svodu u kaplje bistre rose. Tek časkom blistaju kapi rose razasute širom svoda — a onda se stanu polako, polagano sklizati niz strane svoda, dok se ne vrate opet u jezero.

Svod se uokrug priljubio uz rub jezera, kako nikad do vieka ni jedna kapljica u toj igri ne bi bila izgubljena.

I opet se na svodu već nove kapi uhvatile, a na površini nove slike leže, dok se sa dna nove slike stva-

raju, i što još čas prije kaplja rose bijaše na svodu zlatnomete, to je sad već kao dragulj kapnuto na dno jezera, i već se iz ovoga nova slika opet dizati stala k površini.

Zatravljeni stoje Halko i Jasenka — a tko bi bezposlen ovamo došao, taj bi tako zatravljen, okamenjen i ostao, te niti bi nogom niti rukom od čuda pokrenuti mogao. Al jači je posao od svakoga čuda, te u neki tren uhvati Halko Jasenkū za ruku:

— Hajdemo, Jasenko, da umolimo Sitivrata.

Oborene glave pristupila djeca, a ne znaš, koji kojega vodi, toliko im noge drhću.

Kad stali pred njega, pogleda Sitivrat djecu i progovori milo:

— Po što dodoste, djeco? — A djeci od njegova glasa budne toplo na srdašcu, i rumen obli obraze, te još više sagnuše glave.

— Po što dodoste? — opet će Sitivrat i pruživši ruku podigne Jasenki glavicu, tako te mu se ona ravne u oči zagledala.

— O! — kliknu Jasenka i dignu obje ručice spram Sitivrata, jer u njegovim očima sve je ugledala, što je tamo u jezeru bivalo. Ne znaš, da li u oku Sitivrata nastaje te u jezero pada, il pak u jezero nastaje, a u oku se odrazuje.

— Da nam Halkova otca spaseš, — lane Jasenka, a Halko podigne glavu i čeka, što će mu se reći.

Sitivratovo se lice učini još blažim i još tužnijim. Pokaza palicom na jezero i reče:

— Ovo sam započeo, ovo se ovršiti mora.

I dok je on ovako govorio, ovlada djecom tuga neka, i nisu drugo znali, nego padoše glavicama u krilo Sitivratu, a on ih blago pokri svojim rukama.

A tko bi sad znao, pred onim jezerom i pod zlatnim onim svodom, koliko je vremena prošlo, dok opet Sitivrat progovori:

— Ne plačite, djeco! Gledajte, dobro je! — i upre palicom spram onog mjesta na jezeru, gdje se prije Targan sputan vidi.

I tu sad ugledaju Halko i Jasenka, gdje Targan trkom juri preko jelasa. Izmakao dračicama, dok se one eto nenadano sjatile i vragoljaju oko neke vidre, što se loveći ribu zabušila glavom u mulj te sad kmeči i repom močvaru pljeska. A Targan trči trkom — vidi se, jedva sapu hvata. Al evo ga već do kopriva, pa do puteljka, pa do prvih zemunica. — Odlane Halku. Eno majka mu stoji pred zemunicom i razširila radostno ruke: čeka Targana, bio, kakav bio!

— Eno, dobro im je, i nitko da ih ne miče odanle! — reče Sitivrat.

Začas sve umuknu... A onda se začu glas Sitivratov, blag i tužan ko ikada:

— A sad podite opet, djeco!

— Kuda? — uplašeno i smućeno pogledaše djeca jedno drugo. I sjeti se Jasenka, kad oči opet diže k Sitivratu, kako majka i ona bijahu pošle da nadu

Sitivrata i da ga upitaju, rad šta se njih dve rodile.
Drhćući pomisli Jasenka, kako da ovo upita.

Ali već Sitivrat dobrostivo i tihano odmahnu:

— Podite, djeco! Ako vas dvoje učinite naselje
na proplanku, daleko od močvara — dosta je i maj-
činu i tvom životu.

Odmah Halko i Jasenka osjetiše: poći im je. Kao
saneni pokročili spram onih dvaju golemih stabala,
kuda unišli bijahu.

Pošli spram izlaza, a Jasenka noseći utvicu za-
stane drhćući i šapne:

— Klonut će mi ruke, Halko! Da mi je, u što ću
metnuti utvicu!

I gle! Uz Jasenku stajala odjedared Lera i reče
Jasenki:

— Evo diete! — te joj pruži prost sudić sačinjen
od žute slame, a pleten brižno, kao da je slama bi-
serom umitana.

Začudio bi se tkogod, odkud mati čak ovdje, i
odkud joj sudić? Al Jasenka se ništa ne začudi. Bi-
jače navikla, da se majka svuda nađe, gdje Jasenki
uztreba, i da joj sve pruži, što Jasenka zaželi, pa bio
to baš i sudić od proste slame, a pod zlatnim svodom
Sitivratovim. Obradovala se dakle Jasenka i materi
i sudiću, ali joj ništa čudno nije, jedino se začudi,
što u Lere više nema crnog rubca na glavi, i što joj
je lice radostnije, a kosa nekud sjajnija.

Uhvati dakle Jasenka pleten sudić na ruku i htjede u njega smjestiti utvicu, kako će je lako nositi.

Ali se u taj čas otme utvica, zaleprša i poleti ravno između onih dvaju stabala pa na utrenik.

Uplaši se Jasenka, gdje će ostati bez utvice, da ih vodi — te potrča za utvicom, a za Jasenkom potrča i Halko. Protrčaše djeca između onih dvaju stabala, izletješe na utrenik i dognaše tamo utvicu, što se bijaše spustila na rub utrenika. Sva radostna prihvati Jasenka utvicu i smjesti je u sudić. Ali kad se djeca okrenula, da vide spram onih stabala — ništa se više tamo nije vidjelo, kao da onkraj onih vrata baš ničega nema.

— Hajdemo, Halko, — šapnu Jasenka.

— A mati? — upita Halko.

— Doći će mati, — sigurala Jasenka — i oni podoše držeći se za ručice.

Ali Lera ne dođe.

Pred onim jezerom ostadoše Sitivrat i mati sami. Sitivrat da do konca vieka nadgleda čitavo jezero i sav život svega sveta, što se tamo odvija, a mati da nadgleda ono jedno mjestance na jezeru, gdje se odvija život njenog djeteta.

IV.

A tko da kazuje, što je poslije od djece bilo?

Ostadoše negdje na proplanku. Na liepom, čistom. Učiniše čistu kolibicu, a utvica, prava šarena utva,

bez i jednog zlatnog pera, izvela im pačice. Živjeli oni, i uvek se na njima poznalo, da su u Sitivrata bili. — I umniji i jači i bolji se učinili. — Te što se boljeg naroda u zemunicama našlo, to nekako napisalo za Halka i za Jasenku te se premjestilo k njima, da bude novo naselje, gdje nema močvare, i gdje nema komaraca.

STANJU I ANHEDONIJI

Stanje svih vojnih sluzbi ovde je danas, da je
neko u vremenu kada nije obnovio život, i da je
svi u stanju da se u vremenu obnovi, da se u
vremenu kada nije obnovio život, i da je
svi u stanju da se u vremenu obnovi, da se u
vremenu kada nije obnovio život, i da je

zadovoljstvo svih vojnih sluzbi ovde je danas,

zadovoljstvo svih vojnih sluzbi ovde je danas,